

Motion till riksdagen 2008/09:A291

av Oskar Öholm och Karl Sigfrid (m)

En marknad för Arbetsförmedlingen

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bättre konkurrensmöjligheter för fristående arbetsförmedlingar.

Motivering

Arbetsförmedlingens verksamhetsidé är att medverka till att arbetsgivare får arbetskraft och att arbetssökande får arbete. Denna medverkan består huvudsakligen i att matcha arbetssökande med lediga platser och i att rusta arbetssökande så att de kan ta de lediga jobben.

Hur väl klarar då Arbetsförmedlingen sitt uppdrag? Riksrevisionens rapport "Den offentliga arbetsförmedlingen" (RiR 2006:22) identifierar en rad allvarliga problem. Arbetsförmedlingens interna utvärdering av förmedlingsverksamheten är bristfällig, och det finns inget entydigt mått på i vilken utsträckning som den har bidragit i matchningsprocessen.

Antalet övergångar till arbete har minskat jämfört med andra hälften av 1990-talet och ligger stabilt på drygt 8 procent av de inskrivna per månad. Av dessa övergångar är ungefär hälften övergångar till deltidsarbetslöshet, timanställningar eller tillfälliga anställningar.

Riksrevisionen har granskat Arbetsförmedlingens marknadsandel för att bedöma myndighetens roll i matchningsprocessen. Arbetsförmedlingens andel av de lediga platserna har minskat successivt. År 2004 uppgick den till 29 procent, att jämföra med 60 procent i mitten av 1970-talet. Arbetsförmedlarna anger att den nedprioriterade kontakten med arbetsgivare är den främsta orsaken till att företagen anmäler allt färre lediga platser. En majoritet av förmedlarna bedömer att ökat samarbete med bemanningsföretag skulle öka möjligheten att placera arbetslösa. Man kan dock fråga sig vilken roll som Arbetsförmedlingen skulle spela i det samarbetet.

Fel! Okänt namn på

En stor del av de arbetssökande, 90 procent, tar kontakt med Arbetsförmedlingen. Detta hänger naturligtvis ihop med att en arbetssökande måste vara inskriven för att få arbetslöshetsersättning. Icke arbetslösa personer som söker nytt jobb tar kontakt med Arbetsförmedlingen i betydligt mindre utsträckning. Detta talar för att arbetssökande i första hand är beroende av Arbetsförmedlingen som myndighet snarare än som hjälp i jobbsökandet.

Arbetsförmedlingen medverkar till drygt 9 procent av nyanställningarna. Under 2003 förmedlade varje förmedlare i genomsnitt 8,5 arbeten. Samtidigt administrerade de drygt fem gånger så många placeringar i program, som enligt ett antal studier (Calmfors m.fl., 2002) ger svaga eller osäkra effekter. Regeringen har dock förändrat Arbetsförmedlingens arbetssätt. Det har blivit en sammanhållen myndighet, och Arbetsförmedlingen har skiftat fokus till att förmedla jobb och inte åtgärder. Förstärkt coaching och ett riktat arbete med dem som står längst från arbetsmarknaden har gett resultat, både i att sökinintensiteten har ökat och att fler har kommit i arbete.

Arbetsgivarkontakt

Arbetsgivarnas förtroende för Arbetsförmedlingen sjunker. Det tar sig bland annat uttryck i att arbetsgivare i allt högre grad använder alternativa rekryteringskanaler. En undersökning från Medicakademin (2004) visade att även allmänheten har ett mycket lågt förtroende för Arbetsförmedlingen. I en enkät från Svenskt Näringsliv gav de medverkande företagen relativt höga betyg till Arbetsförmedlingens serviceanda, men två tredjedelar av företagen ansåg att Arbetsförmedlingens förmåga att hitta rätt personer att anställa var dålig eller mycket dålig.

Trovärdighetsproblemen kan minska genom att arbetsförmedlarna arbetar både med arbetssökande och med arbetsgivare. Det kräver djupa kunskaper om de arbetssökandes profil och förtroliga kontakter med arbetsgivarna. Trots att riksdag och regering vid ett flertal tillfällen har pekat på vikten av goda arbetsgivarkontakter är det svårt att se att kontakterna skulle ha ökat.

Kostnader för Arbetsförmedlingen

I reella termer har anslaget till Arbetsmarknadsverket (AMV) ökat med 130 procent sedan mitten av 1970-talet. Den procentuella ökningen är mer än dubbelt så stor som den sammantagna utgiftsökningen för offentlig konsumtion. Antalet anställda vid Arbetsförmedlingen har under samma period ökat med 90 procent, från 4 000 till 7 500 personer. Förvaltningskostnaden uppgår år 2006 till omkring 5 miljarder kronor.

Belastningen har minskat sedan början av 1990-talet. År 2005 fick varje förmedlare besök av i genomsnitt tre arbetssökande per dag. Samtidigt har antalet lediga platser per anställd vid förmedlingen fallit från 180 till 55 under de senaste 25 åren. Kostnaden per utannonserad plats har alltså ökat väsentligt.

Det finns anledning att instämma i Riksrevisionens kritik mot Arbetsförmedlingen. Det finns en mängd åtgärder som Arbetsförmedlingen kan vidta för att förbättra situationen, men diskussionen bör inte begränsas till detaljer kring hur Arbetsförmedlingen arbetar. Vi måste också fråga oss hur kvaliteten på en organisations verksamhet påverkas av en monopolställning och av personalens myndighetsperspektiv.

Konkurrenssituation

Konkurrensens betydelse för en effektivare resursanvändning är oomstridd. För att undvika att tappa marknadsandelar måste organisationer på en konkurrenssatt marknad möta kundernas önskemål. Den statliga Arbetsförmedlingen har inte haft något avgörande behov av att bibehålla sin marknadsandel eller av att tillfredsställa sina kunder. Tvärtom. I takt med att Arbetsförmedlingens marknadsandel har minskat har resurserna ökat.

I någon formell mening finns det konkurrenter till Arbetsförmedlingen: stiftelser som hanterar omställningsavtal, bemanningsföretag, kommuner, privata arbetsförmedlingar och företagens egna hemsidor på Internet. Det är dock inte frågan om någon jämlig konkurrenssituation. Den statliga Arbetsförmedlingens tillgång till skattemedel och dess myndighetsfunktioner gör att den får spela en roll på arbetsmarknaden som är betydligt större än vad som annars hade varit fallet.

Myndighetsutövning, som utbetalningar av statliga medel, bör handhas av staten. För att en konkurrenssatt arbetsförmedlingsmarknad ska vara möjlig krävs det en separation mellan Arbetsförmedlingens myndighetsutövning och Arbetsförmedlingens matchningsservice gentemot arbetssökande och företag. Matchningsservicen kan med fördel utföras av icke-statliga organisationer som företag, näringslivsorganisationer, ideella föreningar och fackföreningar.

De pengar som nu går till den statliga Arbetsförmedlingen skulle helt eller delvis kunna gå till icke-statliga organisationer – förslagsvis genom en arbetssökandekontroll som följer den arbetssökande. Den arbetssökande kan då välja att köpa tjänsten av den aktör som han eller hon förväntar sig det bästa resultatet från.

En arbetssökandekontroll måste utformas på ett sätt som skapar incitament för goda resultat och försvårar fusk. Det ska löna sig att slussa arbetssökande in i riktiga jobb. Hur utformningen av ett checksystem för arbetssökande kan se ut i detalj är inte något som denna motion har för avsikt att beröra. Dock står det klart att ett offentligt finansierat system som släpper in fler aktörer och som lägger grunden för en konkurrenssatt marknad skulle ge en mer effektiv användning av statens resurser.

Stockholm den 3 oktober 2008

Oskar Öholm (m)

Karl Sigfrid (m)